

KASTUUKO MUMMOKUVA?

VANHUUS JA VANHUKSET

Vanhuuteen liitetään helposti erilaisia mielikuvia. Näistä mielikuvista syntyvät vanhuskuvat. Usein ne ovat kaavamaisia stereotypioita. Yksi vanhuuden yleisistä stereotypioista lienee tapa nähdä vanhat ihmiset perinteisinä vanhuksina, koukkuselkäisinä harmaahapsina. Perinteisten vanhuskuvien mukaiset mummot ja vaarit eivät käytä alkoholia, tai jos käyttävät, niin enintään sydänlääkkeenä. Nämä kulttuurisiin mielikuviin ja henkilökohtaisiin muistoihin perustuvat vanhuskuvat elävät sitkeästi vielä niin nuorten kuin vanhojen ihmisten itsensäkin mielissä (Tolvanen 1996).

Perinteisen vanhuskuvan elinvoimaisuus selitty osittain vanhuuden nuoruudella. Kun ihmisen elämäнкаари jakautui aikaisemmin lapsuuteen ja aikuisuuteen, on vanhuus omalla elämänvaiheenaan meillä Suomessa erotautunut selkeästi vasta 1950-luvun lopulta. Toki aiemminkin on ollut vanhuksia ja vanhuutta, mutta vasta elinkeinorakenteen muutoksen, kaupungistumisen ja eläkejärjestelmien myötä vanhimmat ikäryhmät ovat erotautuneet työikäisestä väestöstä (ks. Pitkänen 1991). Myös eliniän pituudella mitattuna vanhuus on nuori ilmiö. Kun vuosisadan alussa vajaa 40 prosenttia väestöstä saavutti 65 vuoden iän, nyt jo yli 80 prosenttia saavuttaa tämän iän (ks. Valkonen & Nikander 1990). Vaikka moderni vanhuus on historiallisesti nuori ilmiö, on vanhuudesta ja vanhuksista jo muodostunut useammanlaisia mielikuvia.

MUSTAVALKOISIA VANHUSKUVIA

Mielikuvia tuotetaan ja niitä ylläpidetään. Myös tutkimukset välittävät erilaisia mielikuvia. Gerontologia on tiede, joka tutkii vanhenemista. Vanhuustutkimuksenkin välittämää vanhuskuvaa on kritisoitu mustavalkoiseksi. Kriitikot ovat esittäneet, että suuri osa vanhuustutkimuksesta voidaan edelleen nähdä kurjuustutkimuksena, jossa ikääntyvät ihmiset kuvataan hauraina, köyhinä, sairaina ja sosiaalisesti riippuvaisina. Tämän kurjuustutkimuksen vastakohtana nähdään tutkimukset, joissa yksipuolisesti korostetaan vanhusten elinvoimaisuutta, itsenäisyyttä ja osallistumisen pakkoa onnistuneen vanhuuden lähteinä (ks. Luken 1987; Manheimer 1989; Nikander 1993). Vanheneminen nähdään suorituksena, jossa voi joko onnistua tai epäonnistua.

Entä alkoholitutkimus, minkälaisia mielikuvia vanhuksista ja vanhusten juomatavoista se on tuottanut? Suomalaisen aikuisväestön juomatapoja on tutkittu runsaasti jo 1940-luvulta alkaen. Nuorten alkoholin käyttöä tutkittiin ensimmäisen kerran Suomessa jo vuonna 1960 (ks. Ahlström & al. 1994), ja kiinnostus naisten alkoholin käytön tutkimukseen heräsi 1970-luvun lopussa (ks. Ylälahti 1981), mutta juomatapatutkimuksissa vanhimmat tutkitut ovat edelleen olleet korkeintaan 69-vuotiaita (ks. Simpura 1985; Simpura & al. 1993). Vanhempien ikäryhmien alkoholin käytön tutkimattomuus on ilmeisesti perustunut käsitykseen, että ne eivät

juuri käyttäisi alkoholia. Näin on erilaisten vanhuustutkimusten yhteydessä karttuneiden tietojen mukaan aiemmin ollutkin. 1960- ja 1970-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan yli 65-vuotiaista miehistä noin puolet ja naisista noin 90 prosenttia oli raittiita (Ruikka & al. 1966; Heikkinen & al. 1972).

Toisaalta harvoista vanhojen ihmisten alkoholin käyttöä koskevista tutkimuksista useat ovat käsitelleet alkoholia terveysriskinä tai alkoholin ongelmakäyttöä (esim. Niemelä 1990; Tourunen 1993). Ongelmakäytön tutkimuksissa vanhenemisen ja alkoholin käytön yhteyksiä on tarkasteltu yksilöllisen vanhenemisen näkökulmasta. Useimmiten yksilöllisen vanhenemisen mukanaan tuomien biologisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden on ajateltu vaikuttavan alkoholin käyttöä vähentävästi. Toisaalta voidaan kysyä, kuinka sosiaalinen vanheneminen, historialliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat iäkkäiden alkoholin käyttöön (ks. Tolvanen & Jylhä 1994).

IÄKKÄIDEN ALKOHOLIN KÄYTÖSTÄ

Mustavalkoinen kuva, jonka mukaan iäkkäät ihmiset olisivat joko raittiita tai ongelmakäyttäjiä, ei enää kata koko kuvaa iäkkäiden juomatavoista, sillä iäkkäiden alkoholin käyttö on 1980-luvulla yleistynyt. Alkoholin käytön yleistyessä juomatavatkin ovat muuttuneet.

Tamperelaisten eläkeikäisten alkoholin käytön yleisyyttä ja sen muutossuuntia vuosina 1979 ja 1989 koskeneen tutkimuksen¹ (ks. Tolvanen & Jylhä 1994) mukaan alkoholin käytössä oli toki eroja ikäryhmien, kohorttien

ja sukupuolten välillä. Kumpanakin vuonna naiset käyttivät alkoholia edelleen vähemmän kuin miehet ja alkoholia käyttäneiden osuus oli nuoremmissa ikäryhmissä suurempi kuin vanhemmissa. Vuonna 1979 60–69-vuotiaista tamperelaisista miehistä alkoholia käytti 79 prosenttia, 70–79-vuotiaista 69 prosenttia ja 80–89-vuotiaista 42 prosenttia. Samana vuonna 60–69-vuotiaista naisista alkoholia käytti 48 prosenttia, 70–79-vuotiaista 41 prosenttia ja 80–89-vuotiaista 28 prosenttia (ks. Tolvanen & Jylhä 1994).

Vuosina 1890–1929 syntyneiden tamperelaisten alkoholin käytön yleisyyttä koskeva tutkimus tehtiin poikkileikkaus-, pitkittäistutkimus- ja kohorttivertailuasetelmin, sillä vanhenemisen ja alkoholin käytön yleisyyden välisistä yhteyksistä ei voi tehdä luotettavia päätelmiä pelkästään poikittaistutkimuksen avulla. Sen avulla voidaan tarkastella ikäryhmien välisiä eroja alkoholin käytön yleisyydessä jonakin ajankohtana, mutta ikäryhmäerojen taakse saattaa kätkeytyä ainakin kolmenlaisia muutoksia (ks. Pohjolainen & Heikkinen 1989).

Ensinnäkin alkoholin käytön erot ikäryhmien välillä voivat johtua varsinaisista vanhenemismuutoksista. Toiseksi on mahdollista, että eri ikäkohortit ovat alun perin omaksuneet erilaiset alkoholinkäyttötavat. Kolmanneksi eri ikäkohortit ovat kokeneet jotkut yhteiskunnalliset tapahtumat eri elämänvaiheissaan, mikä voi aiheuttaa kohorttien välisiä eroja (Tolvanen & Jylhä 1994).

Kohorttivertailu antaa tietoa eroista, joita eri syntymäkohortteihin kuuluvien ihmisten välillä on samassa iässä eri ajankohtina. Tampereen eläkeikäisten alkoholin käyttöä tutkitessa verrattiin kolmen kymmenvuotiskäryhmän alkoholin käytön yleisyyttä vuosina 1979 ja 1989 (1910–19 syntyneet vs. 1920–29 syntyneet 60–69-vuotiaina, 1900–09 syntyneet vs. 1910–19 syntyneet 70–79-vuotiaina, 1890–99 syntyneet vs. 1900–09 syntyneet 80–89-vuotiaina) (ks. Tolvanen & Jylhä 1994).

Kohorttivertailu kertoi alkoholinkäyttäjien

¹ Tutkimus perustuu Tampereen eläkeikäisten seurantalutkimuksen aineistoon (ks. Jylhä & al. 1992). Surveytutkimuksen haastattelut tehtiin strukturoitua haastattelulomaketta käyttäen. Alkoholikysymykset koskivat sitä, käyttävätkö haastateltavat alkoholia ja jos käyttävät, niin miten usein ja milloin viimeksi. Kymmenvuotisseurannan seuranta-vaiheessa vuonna 1989 neljäkymmentä haastatetta nauhoitettiin (ks. Tolvanen 1996).

osuuden olevan suuremman vuonna 1989 kuin vuonna 1979; myöhempiin kohortteihin kuuluvat käyttivät yleisemmin alkoholia kuin aiempiin kohortteihin kuuluvat. Kohorttien väliset erot olivat naisilla suuremmat kuin miehillä ja sukupuolten väliset erot siis pienemmät vuonna 1989 kuin 1979. Kohorttierot olivat 60–69-vuotiaiden ja 70–79-vuotiaiden ikäryhmissä samaa suuruusluokkaa, miehillä noin kymmenen ja naisilla noin kaksikymmentä prosenttiyksikköä kummassakin ikäryhmässä. Kohorttierot olivat 80–89-vuotiaiden ikäryhmässä miesten noin 20 ja naisilla noin 30 prosenttiyksikköä (ks. Tolvanen & Jylhä 1994).

Pitkittäistutkimuksen avulla saatiin tietoa samojen ihmisten iän karttuessa tapahtuneista muutoksista. Iän karttuessa tapahtunut muutos oli miehillä ja naisilla erisuuntainen. Miesten alkoholin käyttö väheni iän karttuessa miesten kummassakin kohortissa. Vuosina 1910–19 syntyneistä miehistä 82 prosenttia käytti alkoholia vuonna 1979. Kymmenen vuotta myöhemmin, nyt 70–79-vuotiaina, 75 prosenttia heistä oli alkoholinkäyttäjiä. Vuosina 1900–09 syntyneiden miesten joukossa alkoholinkäyttäjien osuus väheni kymmenessä vuodessa 68 prosentista 55 prosenttiin. Naisilla, päinvastoin kuin miehillä, lisääntyi alkoholinkäyttäjien osuus vuosina 1910–19 syntyneiden keskuudessa seuranta-aikana 46 prosentista 57 prosenttiin. Vuosina 1900–09 syntyneiden naisten alkoholinkäyttäjien osuuksissa ei ryhmätasolla tapahtunut muutosta iän karttuessa, vaan heistä 48 prosenttia käytti alkoholia molempina ajankohtina (sekä 70–79-vuotiaina että 80–89-vuotiaina) (ks. Tolvanen & Jylhä 1994).

Edellä kuvatut ryhmätason muutokset muodostuivat neljäntyyppisestä käyttäytymisestä yksilötasolla: iäkkäät käyttivät (edelleen) tai olivat (edelleen) käyttämättä sekä lopettivat tai aloittivat alkoholin käytön. Alkoholin käytön lopettaminen iän karttuessa oli yleisempää kuin sen aloittaminen kummassakin miesten kohortissa. Sen sijaan naisten nuoremassa kohortissa käytön aloittaneita oli

enemmän kuin lopettaneita (+ 11 %). Vanhemmassa naisten kohortissa lopettaneita ja aloittaneita oli yhtä paljon; tällöin ei alkoholin käytössä näy ryhmätasolla lainkaan muutosta, vaikka käyttöönsä muuttaneita oli tässä ryhmässä suhteellisesti enemmän kuin missään muussa. Vaikka miehillä alkoholin käyttö iän karttuessa väheni ryhmätasolla, ei voida sanoa, että miehet vanhetessaan vähentäisivät käyttöönsä herkemmin kuin naiset, sillä lopettaneiden suhteelliset osuudet olivat miehillä ja naisilla samaa luokkaa; naisissa sen sijaan oli enemmän alkoholin käytön aloittaneita (ks. Tolvanen & Jylhä 1994).

Eläkeikäisten alkoholin käyttö on edelleen vähäisempää kuin työikäisten, mutta eläkeikäisten ja nuorempien ikäryhmien väliset erot ovat kaventuneet. Sekä miesten että naisten alkoholin käyttö on eläkeikäisillä, toisin kuin työikäisillä, yleistynyt 1980-luvulla. Työikäisten miesten keskuudessa alkoholin käyttäjien osuudet ovat pysyneet lähes ennallaan vuodesta 1976 vuoteen 1992, mutta naisten keskuudessa alkoholinkäyttäjien osuudet ovat vaihdelleet: ne vähenivät vuodesta 1976 vuoteen 1984 ja lisääntyivät vuoteen 1992 (Sulkunen 1985; Simpura & al. 1993).

Eläkeikäisten ja työikäisten alkoholin käytön erojen kapeneminen viittaa sosiaalisessa vanhenemisessa tapahtuneeseen muutokseen, ja iäkkäiden naisten alkoholin käytön selvä yleistyminen ilmentää erityisesti naisena vanhenemisen muutosta. Lukuisat tutkimukset ovat todenneet sukupuolten välisten raittiuserojen kapenevan keski-ikäisillä ja nuorilla (ks. esim. Ahlström & al. 1989; Simpura & Österberg 1989), mutta käytön yleistyminen vielä eläkeiässä johtaa etsimään selityksiä myös periodivaikutuksesta, 1980-luvulla tapahtuneista kulttuurisista ja yhteiskunnallisista muutoksista. Entä iäkkäiden juomatavat, mitä ne kertovat vanhuudesta ja vanhuksista?

IÄKKÄIDEN JUOMATAVOISTA

Nuorempien ikäryhmien lailla myös ikääntyvät ovat omaksuneet uusia juomatapoja vanhojen juomatapojen rinnalle. Esimerkiksi iäkkäät miehet juovat nykyään myös viiniä ja olutta väkevien lisäksi. Iäkkäiden naisten juomatavat ovat iäkkäiden miesten juomatapoihin verrattuna jakautuneet selkeämmin kahtia. Toisten naisten juomatapoja voi luonnehtia perinteisiksi vanhain naisten juomatavoiksi: he juovat harvoin, vähän, lähinnä väkeviä tai viiniä ”lääkkeeksi”. Toiset naiset taas ovat omaksuneet uusia juomatapoja: he juovat useammin ja enemmän, vähän myös olutta. Iäkkäiden ihmisten juomatapoja, kuten suomalaisten juomatapoja yleensä, voi luonnehtia kohtuullisiksi (ks. Tolvanen 1996).

Iäkkäät käyttävät alkoholia enimmäkseen privaalisti, kotona tai kylässä. Tämä privaatti juominen voikin ylläpitää mielikuvia, että iäkkäät eivät käyttäisi alkoholia. Ehkä myös eri ikäryhmien ajankäyttö on erilaista: iäkkäät asioivat Alkossa päiväsaikaan, jolloin nuoret ovat koulussa ja työssä käyvät aikuiset töissä; iltaisin iäkkäät juovat kodeissaan ja nuoremmat ikäryhmät omissa kodeissaan tai kapaakoissa. Kun eri ikäryhmien alkoholimaailmat eivät kohtaa toisiaan ajallisesti ja paikallisesti, paitsi ruotsinlaivoilla, ulkomailla ja sukuloidessa, ikääntyvien juominen ei näy (ks. Tolvanen 1996).

Privaatti juominen ei toki tarkoita, että iäkkäät joisivat salaa, vaan privaatti juominen kertoo iäkkäiden elämästä ja elämäntavoista. Iäkkäät käyttävät alkoholia kotona, kesämökillä, ulkomaanmatkoilla, juhlissa sekä kyläilyn ja saunomisen yhteydessä. Alkoholia nautitaan joskus yksinkin, mutta pääasiassa seurassa: aviomiehen, lasten, lasten perheiden, sukulaisten, tuttavien ja naapureiden kanssa. Tapani ei ole käydä ulkona syömässä ja nauttia lasillista viiniä ruokailun yhteydessä. Alkoholi hankitaan pääasiassa ulkomaanmatkojen yhteydessä tai saadaa tuliaisina. Alkoholi on yleensä seurustelujuoma ja sen käyttö

liittyy sosiaaliseen kanssakäymiseen (ks. Tolvanen 1996).

Kaikki iäkkäät eivät samastu alkoholin käyttäjiksi, vaikka he alkoholia käyttäisivätkin. Heidän mielikuvansa ”alkoholinkäyttäjien” alkoholin käytöstä ovat aivan toisenlaiset kuin heidän käsityksensä omasta alkoholin käytöstään: ”todelliset” alkoholinkäyttäjät juovat yksin, usein, runsaasti ja päihtyäkseen, kun he itse juovat vähän, harvoin ja yleensä seurassa. Mielikuvat ”juomareista” kertovat myös alkoholiin ja juomiseen liitetystä kulttuurisista merkityksistä (ks. Tolvanen 1996). Myytti suomalaisesta viinapäästä näyttääkin elävän sitkeästi perinteisen vanhuskuvan rinnalla.

VANHUUDEN MURROKSESTA

Iäkkäiden ihmisten, erityisesti iäkkäiden naisten taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman muutokset ovat luoneet edellytykset elämäntapojen muutoksille. Samalla tilanteet, joissa alkoholia ”tulee otetuksi”, ovat lisääntyneet. Toisaalta juomisenkin sosiaalinen luonne on muuttunut, kun iäkkäät naisetkin antavat alkoholille uusia merkityksiä. Alkoholin käyttö on arkipäiväistynyt ja on entistä sallitumpaa.

Juomatapojenkin ilmentämä vanhuuden luonteessa tapahtunut muutos on ollut nopea. Vuosisadan molemmin puolin syntyneet ihmiset ovat pitkän ja kirjavan elämänhistoriansa aikana kenneet omaksumaan uusia elämäntapoja. Kun vanhat ihmiset ovat omaksuneet uusia tapoja, he eroavat menneiden sukupolvien tavoista olla vanha (ks. Tikka 1991). Kaikki iäkkäät eivät enää samastu vanhusten perinteisiin rooleihin, vaan he elävät tätä aikaa. Perinteinen vanhuus ”tekee kuolemaa” ja moderni vanhuus on vasta muotoutumassa. Vanhuuden murrosta kuvaavat iäkkäiden ”keskiluokkaistuneen” alkoholin käytön lisäksi lukuisten ikäidentiteettitutkimusten tulokset. Niiden mukaan iäkkäät ihmiset eivät niinkään koe itseään vanhoiksi, vaan toiset

iäkkäät ovat vanhoja (ks. esim. Ruoppila 1992). Kaikkien iäkkäiden minäkuva ei enää rakennu samastumalla kategoriaan vanhukset (ks. Ronkainen 1993; Nikander 1995).

Kaikki iäkkäät eivät käytä alkoholia, eivät-kä juomataivat toki ilmennä vanhuuden koko kuvaa. Juomataivat ilmentävät kuitenkin vanhuuden moninaisuutta sen murroksessa. Esimerkiksi juomatilanteet kuvaavat iäkkäiden erilaisia elämäntapoja ja elämäntilanteita: kun toiset iäkkäät ihmiset mökkeilevät, kyläi-

levät, matkustavat ulkomailla ja tapaavat ystäviään, sukulaisiaan ja lapsiaan, toisille koti muodostaa elämänpiirin, johon ainoastaan kaupassakäynti tuo vaihtelua. Toisaalta juomataipojen muutokset ja iäkkäiden alkoholin käytön yleistyminen kertovat siitä, että korkea ikä sinänsä on menettämässä merkitystään elämäntapoja ja -tyylejä erottelevana tekijänä. Käyttäessään alkoholia iäkkäät ihmiset määrittävät itse vanhuutta uudella tavalla (ks. Tolvanen 1996).

KIRJALLISUUS

Ahlström, Salme & Rimpelä, Arja & Rimpelä, Matti & al.: Nuoret ja alkoholi 1973–1989. Nuorten terveystapatutkimus. Julkaisuja n:o 3/1989. Helsinki: Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos ja Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1989

Ahlström, Salme & Rimpelä, Arja & Rimpelä, Matti & al.: Nuoret alkoholinkäyttäjinä. Seurantaraportti 1977–1993. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 187. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, Oulun yliopiston kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitos, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos, 1994

Heikkinen, Eino & Lahtinen, Antti & Lehtoranta, Raili: 66-vuotiaiden jyvaskyläläisten liikunta- ja terveystutkimus. Perusraportti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, kansanterveystieteen laitos, julkaisuja n:o 7, 1972

Jylhä, Marja & Jokela, Jukka & Tolvanen, Eija & al.: The Tampere longitudinal study on ageing. Description of the study. Basic results on health and functional ability. Scandinavian Journal of Social Medicine [Suppl] 47, 1992

Luken, Paul C.: Social identity in later life: A situational approach to understanding old age stigma. International Journal of Aging and Human Development 25 (1987): 3, 177–193

Manheimer, Ronald J.: The narrative quest in qualitative gerontology. Journal of Aging Studies 3 (1989): 3, 231–252

Niemelä, Eeva-Liisa: Vanhusten alkoholinkäyttö. Kunnallislääkäri 7 (1990): 5, 23–27

Nikander, Pirjo: Ikääntymisen tuokiokuvia – iän kategorian rakentuminen ryhmähaastattelussa. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, 1993

Nikander, Pirjo: Seventy-something. Women, language and self-identity. Paper presented in the Women and Psychology Conference, 7–9 July 1995, Leeds, UK

Pitkänen, Kari: Johdanto. Teoksessa: Oittinen, Riitta & Pitkänen, Kari (toim.): Kunnanvaivaisesta harmaaksi pantteriksi. Tutkielmia suomalaisen vanhuuden historiasta. Talous- ja sosiaalhistoriallisia tutkimuksia 1, 7–20. Helsinki: Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalhistorian laitos, 1991

Pohjolainen, Pertti & Heikkinen, Eino: Eläkeikäisten jyvaskyläläisten liikunta- ja terveystutkimus, I: Pitkittäis- ja kohorttiasetelma vanhenemisen tutkimuksessa. Gerontologia 3 (1989): 3, 177–190

Ronkainen, Suvi: Sukupuoli ja ikä sukupuolijärjestelmässä. Sukupuolen ja iän tarkastelu sosiaalisen identiteetin ja toiminnanteorian näkökulmista. Sosiaalipsykologian lisensiaattityö. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos, 1993

Ruikka, Ilmari & Sourander, Leif B. & Kasanen, Antero & al.: The health of the aged in Turku. Annales Academiae Scientiarum-Fennicae, Series A. Medica 120. Helsinki 1966

Ruoppila, Isto: 65–84-vuotiaiden asennoituminen ikään ja vanhenemiseen. Gerontologia 6 (1992): 1, 3–21

Simpura, Jussi: Juomatapatutkimukset ja niiden tausta. S. 11–16. Teoksessa: Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisen juomataivat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja nro 34. Helsinki 1985

Simpura, Jussi & Österberg, Esa: Alkoholin kulutus kasvaa – muuttuvatko juomataivat? Alkoholipolitiikka 54 (1989): 5, 219–227

Simpura, Jussi & Mustonen, Heli & Paakkanen, Pirjo: Uudet juomat, uudet tilanteet. Juomataipojen muutokset Suomessa ja EY-maissa 1980-luvun

puolivälin jälkeen. Alkoholipolitiikka 58 (1993): 4, 245–258

Sulkunen, Pekka: Raittiit. S. 37–54. Teoksessa: Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisten juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja nro 34. Helsinki 1985

Tikka, Marja: Pohdintoja kolmannesta iästä. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita N:o 67. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos, 1991

Tolvanen, Eija: Sopiiko alkoholi mummokuvaan? Naistutkimus 1/1996

Tolvanen, Eija & Jylhä, Marja: Eläkeikäisten

alkoholinkäytön yleisyys ja sen muutossuunnat. Gerontologia 8 (1994): 1, 23–32

Tourunen, Jouni: Juopon miehen ikääntyminen. Elämäntapa ja -tarina. Sosiaalipolitiikan yleisen linjan lisensiaattitutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos, 1993

Valkonen, Tapani & Nikander, Timo: Vanhojen ikäluokkien koon ja rakenteen muutokset. S. 60–79. Teoksessa: Pohjolainen, Pertti & Jylhä, Marja (toim.): Vanheneminen ja elämäntietä. Mänttä: Weilin + Göös, 1990

Ylälahti, Eeva-Liisa: Naisten alkoholinkäytön muutoksista 1970-luvulla. Alkoholipolitiikka 46 (1981): 1, 3–16.

ENGLISH SUMMARY

Eija Tolvanen: Changing drinking habits in the elderly (Kastuuko mummokuva?)

The article discusses the changing drinking habits of elderly people in Finland. The data are from a follow-up study of the frail elderly in Tampere where 40 interviews were tape-recorded in connection with a ten-year follow-up in 1989.

The results indicate that alcohol consumption has increased among women and younger age cohorts in particular. Alcohol consumption is still at a lower level among the elderly than in the population aged 18–65, but the difference has narrowed down. This trend points at ongoing changes in social ageing. The clear increase in alcohol consumption among elderly women reflects the changing conditions of ageing especially for women.

Old age pensioners do not consume alcohol for other than strictly medicinal purposes – this is the traditional image of old age that continues to prevail, partly because modern-day old age is still

such a young phenomenon. But images are also produced and maintained. Within the field of research on ageing, a distinction can be made between impoverishment studies and activity studies. According to the image of the frail elderly produced by alcohol research, old age pensioners are either teetotallers or problem drinkers.

As for elderly people themselves, their views on the consumption habits of 'drinkers' are totally different from the way they perceive their own drinking habits. Just as younger age groups have been adopting new drinking habits, so too have elderly people. On the other hand, not all elderly people drink, nor do drinking habits reflect the full picture of old age. Drinking habits reflect the ongoing changes that are sweeping the world of old age pensioners. The changes in drinking habits and the increasing use of alcohol among old people are an indication that high age is losing its significance as an independent factor distinguishing between lifestyles and ways of life.

KEY WORDS:

Elderly, drinking habits, Finland